

dispoziția restauratorului o serie de procedee care pot participa cu succes la consolidarea sau reintregirea valorilor cultural-artistice ale trecutului. Esențial rămâne, însă, ca,

pe baza cunoașterii exacte a acestor procedee, să se aleagă soluția optimă pentru fiecare problemă în parte, cunoscut fiind că erori în acest sens pot duce la pierderi ireparabile.

ABSTRACT

The author outlines the framework of questions which arise in the restoration of stone monuments; the main causes which bring about the decay of stone, guidelines and methods employed in cleaning, reinforcing and remaking the original substance, as well as general solutions for pre-

serving the stone, all of which, on the whole, contribute their share in the preserving and reintegration of the cultural and artistic values of the past.

UNELE ASPECTE PRIVIND EVIDENȚA, CONSERVAREA, RESTAURAREA ȘI ÎMBOGĂȚIREA PATRIMONIULUI ARHITECTURAL BUCUREȘTEAN

ARH. CORNEL TALOȘ

ARH. CRISTIAN BRĂCĂCESCU

Actuala vatră a municipiului București a cunoscut o locuire, atestată arheologic de peste 150.000 de ani, cu o consecvență continuitate în timp, pînă în zilele noastre.

Trecerea timpului, perisabilitatea materialelor de construcții, cataclismele naturale, precum și fenomenele istorico-sociale, toate au făcut să dispară construcțiile din epocile mai vechi, rămînîndu-ne, fragmentar și cu modificări suferite în timp, monumente de arhitectură cu o vechime totuși remarcabilă, datînd din secolul al XVI-lea și prima jumătate a secolului al XVII-lea, cum sînt cele de la Mănăstirea Mihai Vodă, biserica și parțial Palatul voievodal de la Curtea Veche, mănăstirile Antim și Văcărești.

În afara vestigiilor arheologice, monumentele bucureștene bine reprezentate, ca integritate constructivă, sînt cele ale epocii brîncovenesti de la sfîrșitul secolului al XVII-lea și din cel de-al XVIII-lea, cum sînt: Palatul Mogoșoaia, Palatul lui Nicolae Mavrocordat de la Văcărești, biserica Mănăstirii Cotroceni, bisericile Colțea, Doamnei, Stavropoleos, Fundeni Doamnei, Crețulescu și parțial Palatul Curtea Veche.

Ponderea cantitativă însă a monumentelor bucureștene este deîntîrîtă, desigur, de arhitectura secolului al XIX-lea și începutul lui XX. Arhitectura civilă păstrată a acestei perioade este mai diferențiată, caracteristică pentru diverse categorii sociale și diferite funcțiuni, ca: locuințe urbane de tip popular: Șerban Vodă, 33, Mircea Vodă, 51, Bocșa, 7, Teleajăn, 15, locuințe și prăvălii de negustori și meseriași, cum sînt cele din rezervația de arhitectură din zona Curtea Veche, cuprinsă între Str. Doamnei, B-dul 1848, Calea Victoriei și Melik, casa Vernescu, casa Monteoru, casa Hamangiu și altele; hanuri precum hanul Gabroveni, hanul cu Tei, hanul Galben, hanul lui Manuc; hoteluri ca: Fieski, din str. Șelari, 19, Patria, din str. Patria, 1.

La sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea apar multe construcții monumentale: reședințe particulare sau sedii ale unor instituții nou create (Banca Generală, Banca Hrisovelon), precum și primele mari construcții industriale (Uzinele Malaxa, Ford, Steaua Română, Uzina Electrică Filaret, Fabrica de bere Grivița) ca reflex al transformărilor social-politice din această perioadă. Multe din construcțiile menționate răspundeau exigențelor constructive și estetice ale epocii la un nivel similar celor mai valoroase realizări de acest gen din Europa.

Stilurile dominante ale acestor perioade sînt cele ale Europei apusene de unde sînt importate: neoclasicismul, neobarocul, sau cel mai adesea eclecticul, de influențe dominante franceză, italiană sau austriacă. N-a fost ocolit nici atît de disputatul și spectaculosul nou stil „Art nouveau”, apărut la pragul dintre veacuri. Deși abordat în mai mică măsură și mai timid decît în orașele transilvănene, stilul „Art nou-

veau” poate fi întîlnit în arhitectura bucureșteană destul de frecvent, mai cu seamă sub formă de grefe. Am menționa din această categorie: magazinul Violeta, Casa Romulus Porescu din str. Paleologul, 12, imobilul din str. Hristo Botev, 5, magazinul din str. Lipscani, 72, imobilul din str. Călărași, 44.

Arhitectura Bucureștilor din această perioadă este puternic marcată de activitatea unor arhitecți români, personalități marcante în cultura acestei epoci, ca Ion Mincu, Cristofi Cerchez, Petre Antonescu, Horia Creangă; aceștia au creat atît în stilurile de influență apuseană, cît și în stilul neoromânesc, stil nou creat, cu rădăcini puternic ancorate în arhitectura populară tradițională, stil care a atribuit o puternică individualizare noii — pe atunci — capitale românești. Dintre monumentele mai reprezentative ale acestui stil aș menționa: Bufetul de la șosea, vila Minovici, casa Lahovary, Palatul primăriei capitalei, casa Candiano, casa Cerchez ș.a.

Considerăm utilă această prezentare succintă a patrimoniului arhitectural bucureștean a cărui valoare nu constă atît în vechime, cît în semnificația lui de mediu construit, de martor obiectiv și probă materială a dezvoltării culturii și civilizației românești.

Partidul și statul nostru, acordînd o atenție deosebită problemei monumentelor, au stabilit statutul juridic al acestora, care este definit printr-o serie de legi, hotărîri și normative, emise atît de organe centrale de stat, cît și de Consiliul popular al municipiului București.

În acest cadru, Oficiul patrimoniului cultural-național al municipiului exercită activitatea de îndrumare și control, susține pe toate căile ce-i stau la îndemînă și în toate ocaziile interesele legate de problemele monumentelor.

După apariția Legii 63/1974 și organizarea rețelei oficiilor pentru patrimoniu, acțiunea de evidență a intrat în sarcina acestora. Oficiul patrimoniului bucureștean acordă o deosebită importanță cercetării, în vederea includerii în lista de monumente a celor mai valoroase construcții din cele necuprinse încă în listă.

Starea de conservare a monumentelor de arhitectură bucureștene este extrem de diferită, în funcție de vechimea, calitățile de rezistență și durabilitatea monumentului însuși, de capacitatea beneficiarului de a-l întreține, căruia conform Legii 63 îi revine această sarcină, precum și de gradul de conștientizare a beneficiarului și a publicului larg asupra valorii culturale a monumentelor.

O stare de conservare bună au în general monumentele a căror destinație este identică sau apropiată celei pentru care au fost construite, afectarea lor unor funcțiuni incompatibile ducînd, în majoritatea cazurilor, la transformări și degradări. Și mai grav este cazul cîtorva monumente care nu au nici o destinație, situație în care procesul de deteriorare

este rapid și, uneori, ireversibil. Dintre acestea menționăm: hanul Gabroveni, hanul Galben, casa Anghelescu, Școala Bulgară sau Conacul Mani din Popești-Leordeni etc.

La unele monumente nu s-au executat încă lucrările de remediere a avariilor produse de seism, mai afectate de această situație fiind cele lipsite de o funcționalitate proprie, precum și unele unități de cult.

O altă sursă majoră de degradare o constituie infiltrarea apei în zidărie, mai cu seamă la construcțiile vechi, fără hidroizolație, proces agravat de modificarea sistemului natural de evaporare, prin executarea unor lucrări etanșe cum ar fi: pardoseli de mozaic, trotuare, tencuieli cu ciment.

În afara problemelor de întreținere, solicitări seismice și infiltrații, starea de conservare mai depinde și de o serie de factori specifici fiecărui caz în parte, care nu se pretează unei caracterizări globale.

Specialiștii O.P.C.N., în afara menționării stării de conservare a monumentului în fișa analitică, semnalează factorilor competenți, ori de câte ori este cazul, evenimentele ce pot fi depistate și care afectează starea de conservare a monumentelor. De asemenea, în funcție de starea de conservare, importanța monumentului și posibilitățile fizice existente, propun priorități de restaurare.

Activitatea de restaurare a monumentelor bucureștene reprezintă o problemă deficitară sub unele aspecte, depinzând în cea mai mare măsură, de inițiativa și posibilitățile beneficiarilor, fapt ce împietăzesc asupra caracterului complex și de specialitate pe care ar trebui să-l aibă acest domeniu.

În altă ordine de idei, cum nu mai există un for specializat în acest gen de lucrări, proiectarea în restaurare se face de către unități cu un alt profil, iar execuția — cel mai adesea cu personal, materiale și tehnologii curente în activitatea de construcție contemporană. Chiar în cazul existenței unor proiecte de restaurare întocmite în anii trecuți, preluarea execuției întâmpină mari dificultăți (șantierul Văcărești, Sf. Gheorghe Nou și hanul Gabroveni).

Aceste lucrări se efectuează cu avizul D.E.P.C.N. din C.C.E.S. și cu controlul O.P.C.N. Majoritatea sînt lucrări de consolidare, reparații și întreținere, dictate de necesități de utilizare a respectivelor imobile.

Un impediment ce stă adesea în calea restaurării unor monumente este capacitatea de finanțare limitată — fie că este vorba de proprietari particulari, fie de unități de stat, aceștia neputînd alocă pentru reparații o sumă mai mare de 60% din valoarea de inventar a imobilului, calculată cu mulți ani în urmă, în funcție de valoarea locativă (care scade proporțional cu vechimea, iar necesitățile de fonduri pentru reparații cresc proporțional cu vechimea) fără a considera și valoarea istorică a acestora. De asemenea, caracterul deosebit al lucrărilor de restaurare este ignorat și în normativele de calcul ale devizelor, acestea trebuind să se încadreze în prețurile operațiunilor ordinare de construcții și reparații.

În ultima vreme s-au înlăturat parțial unele impedimente, reușindu-se cîteva realizări meritorii în domeniul restaurării monumentelor din București. O realizare deosebită în acest sens este constituirea în cadrul Direcției generale a construcțiilor de locuințe (D. G. D. A. L.) a unui șantier destinat exclusiv acestui gen de lucrări, reunind personal specializat de proiectare și execuție. Dintre restaurările mai importante ale acestui șantier, menționăm: casa Monteoru, palatul Șuțu, Arcul de Triumf și Turnul Bărăției; casa Toma Stelian din Șos. Kiseleff, 10, sala „Aida” din Calea Rahovei — în stadiu avansat de restaurare; casa din str. Biserica Amzei nr. 7, zisă „Casa Mița Biciclista” și „Vila Matilda” din str. Oțetari nr. 2, în imediata perspectivă.

În aceeași ordine de idei, menționăm activitatea de restaurare a Trustului de proiectare și construcții „Carpați” care realizează o prodigioasă activitate de restaurare, avînd în execuție Palatul Mogoșoaia, Capela Știrbei, Palatul Cotroceni, Palatul Băncii Generale, Casa Vernescu, Casa Asan și imobilul din Calea Victoriei nr. 120. De asemenea ținem să subliniem amplele și pretențioasele lucrări de strămutare în vederea conservării ce se execută de către întreprinderea I.C.E.D., șantier 4, la Schitu Maicilor și Biserica Olari, după proiecte originale ale Institutului Proiect București.

Procesul de sistematizare și modernizare prin care trece Capitala, orientat în ultimii ani cu precădere asupra perimetrului construit din zona centrală a orașului, duce în unele cazuri la dificultăți între procesul de sistematizare și preocuparea de conservare a monumentelor, atunci cînd amplasarea unor noi obiective urbanistice se suprapune cu rețeaua de monumente ale orașului.

Există în acest sens un cadru legislativ pentru protecția fondului construit. Conform H.C.M. nr. 661/1955 și decretelor nr. 452/1973, nr. 442/1977, nr. 120/1981 orice intervenție asupra obiectivelor ce figurează în lista monumentelor necesită avizul D.E.P.C.N. De asemenea prin decizia Consiliului popular al municipiului București nr. 1173/1973, demolarea oricărei clădiri din București nu se poate face fără încunoaștințarea Muzeului de istorie a municipiului București, respectiv a O.P.C.N.-ului bucureștean. Practica a arătat însă și unele deficiențe ale acestui sistem de avizare, avizare care are loc după încheierea proiectării, cînd modificarea unui proiect și a unei opinii deja formulate este dificilă.

Considerăm imperios necesar, ca faza de proiectare să fie precedată de implicarea factorului istoric-arhitectural: documentație istorică, investigații arheologice și cercetări de arhitectură pe monument. Rezultatele acestor cercetări pe obiective de interes istoric și arhitectural, aflate în zona supusă studiului urbanistic, trebuie să fie implicate în elaborarea temei de proiectare astfel încît conservarea și restaurarea lor să condiționeze procesul de sistematizare.

Astfel s-ar putea asigura menținerea unui echilibru judicios între modernizare și punerea în valoare a specificului istoric al orașului, necesitate vitală în dezvoltarea dialectică a organismului urban.